

Zeven magere en vette jaren

Een casestudy over een periode van missionaire aanwezigheid in het Oude Noorden in Rotterdam, door Sibbele Meindersma

In deze casestudy blik ik terug op mijn zeven jaren als gemeentestichter in Rotterdam-Noord. Ik begin met een kort overzicht van de gebeurtenissen in die periode. Vervolgens vertel ik over de persoonlijke ontwikkeling die ik doormaakte, ook op geloofsgebied. De derde paragraaf bevat enkele missionaire leermomenten. Ik noem een viertal waardevolle praktijken die ik ontdekte en ga in op wat ik leerde van de pijn van een achterstandswijk. Ik sluit af met een aantal aanbevelingen en vragen.

Na zeven jaar komt er medio 2019 een einde aan mijn betaalde functie van missionair pionier in het Oude Noorden in Rotterdam. Dit is een mooi moment om terug te kijken op wat er is gebeurd in die jaren en te proberen lessen te trekken. Dat doe ik in deze casestudy. Ik schrijf deze casestudy als getuige, in de overtuiging dat de praktijk vindplaats is van kennis over God en zijn werk in deze wereld.¹

1. Een beknopte geschiedenis

In september 2012 betrokken mijn vrouw Minke en ik ons huis aan de Bloklandstraat in het Oude Noorden in Rotterdam. Ik was kort daarvoor door de Unie van Baptisten aangenomen als deeltijd² ‘teamleider gemeentestichting’ in deze wijk. Het gemeentestichtingsproject was deel van nieuw ontwikkeld tweesporenbeleid van de Unie: men wilde investeren in bestaande kleine gemeenten in de grote steden én in nieuwe missionaire projecten.³ Voor begeleiding en netwerk was aansluiting gezocht bij Urban Expression.

Het eerste jaar was ik vrijgesteld om te groeien in mijn nieuwe rol. De Unie volgde hierin het advies van een missionair assessment van de Evangelische Alliantie (nu: MissieNederland), dat had gewezen op mijn minimale missionaire ervaring en het afbreukrisico. Ik vond Nico van Splunter, buurtpastor van het gemeentestichtingsproject Geloven in Spangen in de Rotterdamse wijk Spangen, bereid mij een half jaar onder zijn hoede te nemen. Met hem voerde ik gesprekken over allerlei missionaire onderwerpen. Ook bezocht ik activiteiten van het gemeentestichtingsproject.

Ondertussen probeerde ik mensen te leren kennen in het Oude Noorden. Ik sprak met burens en de eigenaren van het cafeetje tegenover ons huis. Ik interviewde, naar voorbeeld van Nico van Splunter, de huisarts, de wijkagent en de directie van een basisschool: wat zagen zij, vanuit hun perspectief, als sterke en zwakke kanten van de wijk en wat zou de kerk kunnen betekenen?

Tijdens een wijkbewonersavond kwam ik Marloes tegen, een wat broos ogende dame van in de zestig. Ik ontdekte al gauw dat zij erg op de wijk betrokken was en er veel vanaf wist. Ik vroeg haar of ze me eens een rondleiding door de wijk wilde geven. Samen trokken we er een middag op uit. Het regende pijpenstelen. We liepen de hele wijk rond en ze liet me plekjes-met-een-verhaal in de wijk zien. Daarna dronken we nog een kopje koffie bij ons thuis. Toen pas kwam ter sprake dat ik dominee was. ‘O, ik dacht al dat je iets met religie te maken had’,

¹ Vgl. Paul Cloke and Mike Pears (eds.), *Mission in Marginal Places. The Stories*, Milton Keynes: Paternoster 2019, h. 1.

² De omvang van de functie was de eerste drie jaar 0,4 fte en de volgende vier jaar 0,3 fte.

³ Zie ‘Projectplan gemeentestichting Oude Noorden/Agniesebuurt’ (Werkgroep gemeentestichting Unie van Baptisten), niet gepubliceerd.

zei ze. Op mijn vraag wat de kerk voor de wijk zou kunnen betekenen antwoordde ze ontwapenend eenvoudig: 'Gewoon goed zijn voor de mensen.'

Al vrij snel kwamen Minke en ik in contact met een groepje betrokken christenen in de wijk, dat geregeld samen at en bad (met de toepasselijke naam 'Bid-en-eetgroep'). Enkelen van hen waren als vrijwilliger betrokken bij christelijk kinderwerk van Wijkpastoraat Oude Noorden (de 'PeP-club') in de wijk. Ze hadden al langere tijd het verlangen om ook iets voor de ouders van de kinderen te betekenen, die geregeld bij de kinderclubs bleven hangen. Het gemeentestichtingsproject leek hier feilloos in te passen. Het klikte goed tussen ons, en Minke en ik sloten ons bij de groep aan. Ook werd ik vrijwilliger bij de PeP-club op donderdagmiddag. Hier was tijd voor een praatje met kinderen uit de buurt, speelden we spelletjes en vertelden we een Bijbelverhaal. Na wat wederzijds aftasten, organiseerden we als Bid-en-eetgroep eind 2012 een kerstviering voor de wijk, met ouders en kinderen van de kinderclub.

Ad vertelde het kerstverhaal met een globe, die hij van een neefje had geleend: Jezus is als licht verschenen in Israël (hij knipte een fietslampje aan dat op het land Israël zat vastgeplakt) om zo de hele wereld licht te brengen (hij knipte het lampje in de werelddol aan).

Deze ontmoeting viel bij de aanwezigen in goede aarde, en we besloten tijdens Pasen en Pinksteren ook een viering te houden. De vieringen werden goed bezocht en na een jaar besloten we iedere maand te gaan vieren.

Zelf zocht ik steeds naar mogelijkheden om deel te nemen aan het leven in de wijk. Ik raakte betrokken bij de start van een buurttuin. Hier ontstonden waardevolle contacten met buurtbewoners van diverse culturele achtergronden. Met horten en stoten ontwikkelden we ons als tuiniers tot een hechte gemeenschap, die tot op de dag van vandaag functioneert. Daarnaast leende ik een periode speelgoed uit op het in Rotterdam bekende Pijnackerplein, organiseerde ik tijdens de jaarlijkse Burendag 'burenkoffie' in de straat en kreeg ik contacten in een seniorencomplex in het Oude Noorden. Mensen die ik leerde kennen en die daar behoefte aan hadden, bezocht ik ook thuis.

Bijna vijf jaar lang hielden we maandelijks een christelijke viering in de wijk, vaak met aansluitend een maaltijd. We zochten naar inhoud, gezelligheid en creativiteit en ontwikkelden een zekere eigen stijl. Via een naamverkiezing kreeg de groep ook een naam: Bless Oude Noorden. Door de tijd heen bezochten veel verschillende wijkbewoners de vieringen, maar na verloop van tijd nam de opkomst af. Dit deed ons na een uitgebreide bezinning besluiten om medio 2018 te stoppen met de vieringen. We bleven als kernteam wel samenkomen om opnieuw te zoeken naar Gods doel voor ons in de wijk.

Bless heeft nu het karakter van inspiratienetwerk. Alle leden zijn op hun eigen manier aanwezig en actief in de wijk en proberen zo Gods liefde te laten zien. De ontmoetingen dienen om te vieren hoe we God in de wijk aan het werk zien en om van elkaar te leren. Ondertussen zoeken we ook weer naar wat we als groep samen voor de wijk kunnen betekenen.

Al in 2012 waren Minke en ik lid geworden van de Baptistengemeente Rotterdam-Centrum, de kerk die mij had uitgezonden voor het Oude Noorden. Na eerst meer op de achtergrond in de gemeente aanwezig te zijn geweest werd mij in 2014 gevraagd wat werkzaamheden voor de gemeente te verrichten.

Interimvoorzitter John van de Baptistengemeente bezocht alle gemeenteleden, nadat de gemeente een crisis had meegemaakt. Ook wij kwamen aan de beurt. Ik vertelde dat Minke en ik geen taken hadden in de gemeente omdat we 'voor het Oude Noorden' waren. 'Nou, ik vind dat je als lid van de gemeente wel een bepaalde verantwoordelijkheid hebt om je in te

zetten', zei John. Ik beloofde dat ik daarover na zou denken. Kort daarna werd ik kringleider van één van de nieuw gestarte kringen in de gemeente.

Een jaar later werd ik bevestigd als deeltijdpredikant van de gemeente, met als speerpunt missionaire verandering. De combinatie van het werken voor de gemeente en de wijk pakte goed uit. Het netwerk in Rotterdam dat ik inmiddels bezat en mijn opgedane missionaire ervaring kon ik nu ook voor de gemeente gaan inzetten. Aan de andere kant bood het zijn van predikant van een 'echte' kerk ook weer nieuwe ingangen in het Oude Noorden. De Baptistengemeente besloot haar centraal gelegen gebouw grondig te renoveren, om het te kunnen openstellen voor de buurt. Ik zette mij in voor het vormen van een woongemeenschap in de appartementen boven het kerkgebouw, die in 2018 van start ging.

Na zeven jaar, de periode die de Unie van Baptisten had gesteld voor haar formele verantwoordelijkheid bij het gemeentestichtingsproject, droeg ik mijn taak als coördinator van Bless over aan Roeland Dam, die daarvoor een jaar lang mijn stagiair was geweest. Minke en ik blijven in het Oude Noorden wonen en ik blijf op vrijwillige, minder intensieve basis actief als buurtpastor in de wijk.

2. Persoonlijke ontwikkeling

Tijdens de jaren in het Oude Noorden bleef ik niet buiten schot. Het aanwezig en actief zijn in de wijk deden veel met mij als mens en ook als gelovige.

a. Onzekerheid en hervonden vertrouwen

Toen ik in Rotterdam arriveerde was ik een teamleider zonder team. Mijn eerste taak was om een team te vormen. Dit verliep om verschillende redenen allesbehalve soepel. Ik werd verschillende keren heen en weer geslingerd tussen hoop en vrees. De aanwezigheid van de christelijke kinderclub en de Bid-en-eetgroep, en het verlangen van de betrokkenen om christelijke vieringen te organiseren leken te mooi om waar te zijn. Ik zag (en zie) het als een bevestiging van Gods hand in ons komen naar de wijk. Wij konden aanvullen wat er al was. De luxe maakte me echter ook onzeker. Ging het niet te gemakkelijk en te snel? Waren de betrokkenen wel voldoende toegewijd aan een nieuwe gemeenschap? De onzekerheid kwam ook voort uit het feit dat ik nog maar net in de wijk was aangekomen, terwijl de anderen hier al sinds jaar en dag woonden en actief waren. Wie was ik om het voortouw te nemen in het vormen van een nieuwe gemeenschap? Ik zocht naar zekerheid en vroeg teamleden toewijding die ze niet konden of wilden geven. De meesten, waaronder wijzelf ook, waren lid van een kerk en waren niet bereid dit lidmaatschap op te geven voor een nieuwe gemeenschap. De drukke 'jonge-gezinnen-levensfase' en volle sociale levens zorgden ervoor dat er weinig ruimte over was voor het werken aan een hecht team. Ik wist ook onvoldoende duidelijk te maken wat ik onder 'team' en 'gemeenschap' verstond, omdat ik hier zelf ook geen vastomlijnd beeld van had. Het waren begrippen die rondzongen binnen de kring van Urban Expression maar die ik me nog niet eigen hadden gemaakt. Deze onduidelijkheid maakte de mensen die ik benaderde wat kopschuw om zich te committeren. Hoe dan ook, door het ontbreken van mensen die echt mede-eigenaar van het project wilden worden voelde ik me geregeld eenzaam.

Vanaf het begin van mijn werkzaamheid in het Oude Noorden kreeg ik coaching van Oeds Blok. Samen met hem ontdekte ik dat mijn onzekerheid niet alleen door de pionierssituatie ontstond, maar ook wortels heeft in mijn persoonlijkheid. Simon Walker, auteur van *The Undefended Leader*, noemt mijn type persoonlijkheid een aanpassende persoonlijkheid (*adapting ego*) met een hoog

vertrouwen in anderen en een laag vertrouwen in zichzelf.⁴ Ik maakte me afhankelijk van de mening van anderen en bleef daardoor in een rondje draaien. Dit zelfinzicht hielp me. Ik ging langzamerhand mijn eigen mening meer serieus nemen en werd zo meer een zelfstandige persoon binnen de groep, met een eigen mening.

Een gesprek met Matthijs Vlaardingerbroek van Urban Expression over mijn zoektocht naar een team was voor mij ook belangrijk. Hij constateerde dat de teamleden en ik heel verschillende verwachtingen hadden met betrekking tot een christelijke gemeenschap in de wijk, maar dat zij wel als een prachtige 'startraket' functioneerden voor mij. Dit inzicht veranderde mijn grondhouding voor het vervolg van mijn werk in de wijk: ik wilde me niet meer blindstaren op wie of wat ik niet had, maar me focussen op dat wat God wel gaf. Deze instelling hielp me ook om koers te bepalen voor de christelijke gemeenschap. Ik ging meer meebewegen met de stroom, in plaats van ertegenin roeien. Of in de woorden van Paulus: ik duwde tegen deuren en als ze opendraaiden, ging ik er naar binnen.

Op een warme zomeravond fietste ik over de Soetendaalseweg en hoorde ik tot mijn verrassing psalmgezang. Ik keek omhoog en zag door de opengeslagen deuren van een Parijs balkon een groep mensen in een kring zitten. Na een korte aarzeling belde ik aan en werd ik binnengenodigd. Ik mocht ook een psalm opgeven. De twee bewoonsters bleken lid te zijn van de Gereformeerde Gemeente. Ik nodigde hen uit voor een nieuw netwerk van christenen in het Oude Noorden, waar ik het initiatief voor had genomen.

b. Vermoeidheid

Een factor die mijn aanwezigheid in de wijk getekend heeft, is vermoeidheid. Sinds mijn 19^e levensjaar heb ik de vermoeidheidsziekte ME/CVS. Pas in de afgelopen jaren (ik ben op het moment van schrijven 36 jaar) ben ik gaan inzien hoe ernstig die beperkingen zijn. Het werken in een pionierssituatie confronteert iedereen met het verschil tussen ideaal en praktijk, maar in mijn situatie was dit nog eens extra het geval. Ik liep hard tegen mijn grenzen aan en dat zorgde voor frustratie. Ik wilde veel meer dan ik kon. Aan de andere kant hielp dit vastlopen me ook om mijn beperkingen eerlijk onder ogen te zien en er ook eerlijk over te zijn richting de buitenwereld. Dit proces van eerlijkheid en gaan leven naar mijn mogelijkheden is nog lang niet afgerond, maar zorgt nu al voor opluchting en een gevoel van vrijheid. Ik probeer me te beperken tot mijn kerntaken en voel mij minder verantwoordelijk voor zaken die daarbuiten vallen. Ik kan ze loslaten, vertrouwend dat anderen ze wel zullen oppakken en dat God zorgt.

Het lijden dat ik in mijn eigen leven ervaar en nu ook onderken, verbindt me met anderen in het Oude Noorden, die ook zorgen hebben op allerlei terrein.⁵ Het geeft me de mogelijkheid om iets uit mijn eigen leven te delen met mensen en te werken aan gelijkwaardige relaties. Openhartigheid aan mijn kant leidt vaak tot openheid bij de ander.

c. Een eigen geloof

De afgelopen zeven jaren zijn ook voor mijn geloof in God en Jezus vormend geweest. Minke en ik waren voor onze komst naar Rotterdam een jaar in Zuid-Afrika geweest. We werden daar omringd door aanstekelijk geloof en duidelijke opvattingen. In Rotterdam leek deze manier van geloven niet meer te werken. De ongelovige of andersgelovige mensen die ik tegenkwam waren net zo overtuigd van hun gelijk als ik van het mijne. Hoe kon ik met hen in gesprek gaan? Gelijkwaardigheid werd

⁴ Simon Walker, *The Undefended Leader*, Carlisle: Piquant 2010, 79-87.

⁵ Zie ook 3b.

belangrijk voor mij.⁶ Een gesprek begint met een open houding en eerlijk luisteren naar de ander. Dat luisteren ging me best goed af, maar mijn eigen inbreng in het gesprek minder. Ik merkte dat ik buiten de ‘binnenkamer’ en de kerk weinig woorden had voor mijn geloof. Mijn geloof was nog veel het geloof van anderen, zoals van mijn ouders, en nog te weinig van mezelf. Ik wilde niet langer anderen napraten maar datgene zeggen waar ikzelf van overtuigd was, en eerlijk aangeven waar ik het zelf niet weet of twijfels heb. Ik drukte als het ware op de geloof-reset-knop en ging de bijbel met nieuwe ogen lezen: wat staat er nu echt? Ik kreeg een grote honger naar antwoorden op kernvragen van het christelijk geloof: Wie is God? En wie zijn wij voor Hem? De *Christelijke Dogmatiek* van Van den Brink en Van der Kooi was mij tot steun in het vinden van die antwoorden. Zij verwoordden op een geloofwaardige manier het aloude christelijk geloof in een seculiere tijd. Het uitgangspunt van de auteurs is dat wij ‘ontvangers’ zijn van het christelijk geloof en dat we God niet kunnen narekenen.⁷ Wij mogen zijn openbaring gelovig aanvaarden en ontdekken dan ook zekere interne logica. De puzzelstukjes van mijn geloofservaringen en -kennis uit het verleden vielen en vallen hierdoor meer en meer op hun plek. Ik ben nu beter in staat om verantwoording af te leggen van wat ik geloof en durf ook aan te geven als ik het niet weet. Ik ervaar meer ruimte dan vroeger en heb minder angst voor de mening van anderen. Mijn geloofsontwikkeling heeft dan ook zeker verbindingen met mijn algemene persoonlijke ontwikkeling tot een meer zelfstandige persoon, zoals ik die eerder beschreef.

d. God in het hier en nu

Een andere ontwikkeling in mijn geloof is het zoeken naar God in het hier-en-nu: Wat heeft God te maken met deze wereld en met mijn alledaagse leven? Wat betekent het dat we Jezus de Levende noemen? Kan ik Hem vinden in een wijk waar voor het oog zo weinig mensen in Hem geloven? Is er iets in de stad te ontdekken van Gods Koninkrijk dat komt? Het alledaagse leven als vindplaats van Gods aanwezigheid werd belangrijk voor mij. De wereld is Gods wereld. Ik kan God in de ander ontmoeten, ook als hij of zij niet in God gelooft, of anders gelooft. Ik geef enkele voorbeelden van hoe ik Gods aanwezigheid en leiding zag in mijn leven en werk in de wijk.

Tijdens de werkmomenten op vrijdagmiddag in de buurttuin overviel mij regelmatig het gevoel van *sjalom* of vrede. We zijn mensen met heel verschillende culturen, achtergronden en leeftijden, die elkaar niet altijd goed begrijpen, maar die wel samenwerken, samen eten, delen, het goed hebben met elkaar, zelfs van elkaar houden. Een gepensioneerd echtpaar dat enkele huizen verderop woonde, maakte dat we ons al snel thuis voelden in Rotterdam. We konden altijd bij hen terecht voor een kop thee met honing, spekkoek en een praatje. En met Marokkaanse burens ontstond een levendige ruil van levensartikelen: wij brengen hen geregeld oogst uit de moestuin en zij geven ons schapenvlees van de barbecue. We ontmoetten gastvrijheid, verwelkoming, hartelijkheid en zagen daarin Gods vaderhart en zorg.

In de ontwikkeling van Bless zag ik zo nu en dan ook Gods hand. Ik noemde al de Bid-en-eetgroep en de kinderclub. Langzamerhand kreeg ook het team meer vorm. Gezinnen uit de wijk gingen trouw meedoen, op hun eigen manier en binnen hun eigen mogelijkheden. We vonden elkaar in ons verlangen om ons geloof handen en voeten te geven in de wijk en kerkgrenzen vielen weg. Een mooie aanvulling op het team en een fijne collega voor mij vonden we in Roeland Dam. Ons verzoek aan het Baptistenseminarium voor een stagiair en zijn zoektocht naar een stageplek pasten precies in

⁶ Vgl. de waarde van Urban Expression: We geloven in dingen doen met en niet slechts voor gemeenschappen, door ons leven met anderen te delen en *te leren van anderen die hun leven met ons delen*. (Cursief toegevoegd)

⁷ G. van den Brink en C. van der Kooi, *Christelijke dogmatiek. Een inleiding*, Zoetermeer: Boekencentrum 2012⁴, 13 en elders.

elkaar. Na een vruchtbaar jaar van stagelopen, was hij bereid coördinator van Bless te worden en Bless mee te nemen in een volgende fase van haar bestaan.

Tot slot bespeurde ik ook Gods bestuur in de boven beschreven wisselwerking tussen Baptistengemeente en het Oude Noorden. Eén van de oorspronkelijke doelen van het gemeentestichtingsproject, namelijk het inspireren van bestaande gemeentes, kreeg zo heel concreet invulling. Het werken op deze twee verschillende plekken, in een vrije en in een meer gestructureerde context, sluiten wonderlijk goed aan bij mijn karakter en kwaliteiten. Ik heb waardering voor de kerk en haar tradities én ik heb behoefte om buiten de gebaande paden te gaan. Hierdoor kan ik pioniersplek en kerk bij elkaar houden en een verbinder zijn.

Bovenstaande ervaringen zijn glimpen van Gods aanwezigheid die ik zag tijdens mijn zeven jaren in het Oude Noorden. Eerlijk gezegd had ik er graag meer gezien. Ik had graag gemerkt dat de vele buurtbewoners die ik leerde kennen, meer behoefte hadden en hebben aan contact en gesprek. Het initiatief daartoe moest vaak bij mij vandaan komen en dat was vermoeiend. Ik had ook graag gezien dat er meer interesse was geweest voor zingeving en geloof. Tegelijk besef ik dat er onder de radar meer is gebeurd in de levens van mensen dan ik weet. God was aan het werk. De glimpen die ik daarvan opving maken me vrolijk en geven verwachting voor de toekomst.

Buurman Sam kwam een pakketje ophalen dat bij ons bezorgd was. We hadden elkaar al eens ontmoet tijdens Burendag. Hij vroeg: 'Sibbele, heb je misschien zin om een keer een kopje koffie te drinken? Ik ben bezig met het hogere enzo en ben benieuwd hoe jij daar tegenaan kijkt.' Na dat eerste kopje koffie volgden nog veel meer koffiemomenten. We lazen samen uit de Bijbel en spraken over het leven en God. Een mooie vriendschap groeide.

3. Missionaire leermomenten

De Unie van Baptistengemeenten stelde mij in staat om zeven jaar te pionieren in het Oude Noorden. Ik kreeg grote vrijheid om te doen waar ik van houd: contacten leggen met mensen en bezig-zijn op de grens van kerk en samenleving, van geloof en ongeloof. Ik werd aangemoedigd om dingen uit te proberen. Hieronder deel ik enkele lessen die ik leerde op missionair gebied. Ik ontdekte een aantal praktijken die goed werken in de wijk. Vervolgens deel ik wat ik leerde van de context van gebrokenheid waarbinnen ik opereerde.

a. Praktijken

Ik noem vier praktijken die voor mij als pionier goed werkten. In de eerste plaats heb ik veel tijd besteed aan het aanwezig-zijn in de publieke ruimte. Op die manier was ik zichtbaar voor mensen.

In mijn leren jack en met mijn knalrode agenda onder de arm kwam ik bij wijkgebouw Het Klooster aan... Ik voelde me niet op mijn gemak en had het zweet op mijn voorhoofd staan. 'Is hier iemand die me meer over het Oude Noorden kan vertellen?' vroeg ik aan iemand die een sigaret stond te roken bij de deur. 'Wie ben jij dan?', stelde ze een vraag terug. 'Ik ben dominee en ben net in de wijk komen wonen,' zei ik. 'Dominee?! Wel een jonge dominee dan!', lachte ze.

Ik leende speelgoed uit op woensdagmiddag, was als buurtgenoot aanwezig bij activiteiten, organiseerde bewonersinitiatieven, dronk kopjes koffie met allerhande professionals in het sociale domein, plakte mijn band op de stoep voor huis, ging met mijn kinderen naar de speeltuin, vertegenwoordigde de christelijke vieringen op een multireligieuze markt, deed boodschappen in de supermarkt, wandelde rondjes door de wijk en ga zo maar door. Gedurende al die momenten sprak ik vele buurtbewoners of leerde ik hen kennen van gezicht – en zij mij. In het begin stelde ik me vaak

voor als mede-buurtbewoner of buurman, later ook wel – afhankelijk van de context – als wijkdominee. Ik was constant op zoek naar mogelijkheden om met mensen te spreken en hen te leren kennen. In het begin was ik daarin mogelijk te gefocust en krampachtig – maar misschien was dit ook wel nodig om op gang te komen -, later werd ik daarin meer ontspannen en liet ik de dingen en de mensen meer op me afkomen. De praktijk van zichtbare aanwezigheid zonder daar te directe doelen mee te hebben is erg waardevol. Soms ontstaan mooie ontmoetingen uit het niets. Soms kun je van waarde zijn voor iemand.

Een tweede waardevolle praktijk in de wijk is samen bidden. Jarenlang bad ik samen met andere christenen in de wijk voor de wijk. Het was niet altijd eenvoudig om gebedsmaatjes en een moment om samen te komen te vinden, maar de bidstonden waren altijd weer de moeite waard. Ze herinnerden me eraan dat ik het koninkrijk van God niet kan en hoeft te bouwen, maar dat God zelf dat doet. Ook hielp het gezamenlijke gebed me om met de ogen van God naar de wereld om me heen te kijken: zij is zijn wereld. Het bidden te midden van een seculiere of andersgelovige wereld geeft een bepaald gewicht aan de gebedswoorden. Ik besepte dat ik plaatsvervangend mijn wijk voor Gods aangezicht bracht.⁸ Daarna kon ik met een lichtere tred de wijk weer ingaan.

Ik ontdekte in het Oude Noorden de waarde van groen. In onze wijk is weinig licht en natuur en het bezig zijn met bloembakken of geveltuintjes geeft veel positieve energie en werkt verbindend.

In de eerste drie jaren in het Oude Noorden organiseerde ik met een wijkwerker een bloempootactie voor gemeenteleden van de Baptistengemeenten in de regio. Op deze manier konden leden van deze ondersteunende gemeenten eens een kijkje in de wijk nemen en meer betrokken raken op het gemeentestichtingsproject. Een welkom bijeffect was dat leden van verschillende gemeenten elkaar (weer) ontmoetten en contacten tussen kerken opbloeden.

Al spoedig ontdekte ik het schrijven van kleine verhalen of columns over mijn ervaringen in de wijk, de vierde praktijk die ik wil noemen. Ze werden geplaatst in de kerkbladen van de lokale baptistengemeenten die zich met het missionaire project verbonden voelden. Ik schreef over ontmoetingen en ervaringen waarin ik iets ontdekte of iets van God zag. Het schrijven was voor mij een manier om even stil te staan bij en te reflecteren op wat ik aan het doen was en de waarde daarvan. Vanuit de kerken kreeg ik positieve reacties op de stukjes. Zij droegen eraan bij dat de band tussen kerk en missionair project warm bleef.

Ik kom aan bij de kerk waar ik vanochtend zal preken. Een mevrouw stapt uit de auto naast de mijne en herkent me: 'Mijn man kan niet meer naar de kerk. Als het nieuwe kerkblad er is, wil hij altijd dat ik jouw column even voorlees.'

b. Pijn

Ik beschreef hierboven al hoe ik mijn vermoeidheid in de afgelopen jaren meer serieus ben gaan nemen en hoe mij dat ook verbond met anderen die lijden in onze wijk.⁹ Het hielp me de ander minder te zien als iemand die mijn hulp nodig heeft en eigenlijk dus als object, en meer als medemens met wie ik vreugde en verdriet kan delen. Teams van Urban Expression zijn actief in achterstandswijken, waar van nature veel gebrokenheid is. Zij kiezen ervoor deze wijken niet alleen als zwak te zien, maar ook als plekken waar God (misschien wel extra) aanwezig is en waar Hij te

⁸ Vgl. Stefan Paas, *Vreemdelingen en priesters. Christelijke missie in een postchristelijke omgeving*, Zoetermeer: Boekencentrum 2015, h. 5.

⁹ Zie 2b.

vinden is.¹⁰ Juist in achterstandswijken met weinig kerkelijke aanwezigheid is er voor een volgeling van Jezus veel te leren. Dit gold zeker voor mij.

Lijden is genoeg voorhanden in het Oude Noorden, in 2009 nog aangewezen als zogenaamde 'Vogelaarwijk'. Werkloosheid, gezondheidsproblemen, relatieproblemen, psychische problematiek, verslaving, armoede en schulden, éé noudergezinnen, taalproblemen, geweld, drugshandel, mensen die gedwongen hun huis moeten verlaten vanwege sloop en nieuwbouw, dakloos-zijn, eenzaamheid, ongedocumenteerd-zijn, kinderen die uit huis worden geplaatst – ik heb in de afgelopen jaren overal voorbeelden van gezien of meegemaakt. Mensen lijden vaak aan een stapeling van problemen: ze zijn bijvoorbeeld ziek én ze moeten de eindjes aan elkaar knopen én er zijn spanningen in het gezin.

Maria belde me 's ochtends vroeg op. Of ik haar met de auto naar de dokter wilde brengen, want ze had verschrikkelijke rugpijn en kon zich nauwelijks bewegen. Met een uitroep van pijn stapte ze in. We moesten helemaal naar een huisarts in Rotterdam-Zuid, die mensen zonder verblijfsvergunning en dus zonder ziektekostenverzekering wil zien. Vervolgens moesten we nog een keer de hele stad door naar de enige apotheek waar ze zonder te betalen haar iets tegen de pijn kon halen. Ik was een halve dag onder de pannen maar het was reuzegezellig want Maria is ondanks al haar problemen altijd opgewekt en vrolijk.

Ik merkte dat ik niet zo snel schrik van iemands problemen. Mogelijk heeft dat er mee te maken dat ik opgroeide in een sociaal bewogen gezin dat contacten had met mensen uit allerlei milieus. Aan de andere kant raakt een mens in nood mij altijd diep. Ik wil er heel graag voor hem of haar zijn, soms of vaak te graag. Regelmatig dacht ik mensen ergens mee te helpen, maar liep die hulp eigenlijk op niets uit. Ik leerde dat het een illusie is om te denken dat ik de problemen van een ander kan oplossen. Het helpt die ander wel als ik naar hem of haar luister en eventueel meedenk. Draag elkaars lasten, zegt Paulus in Galaten 6. Maar even daarna zegt hij: ieder zal zijn eigen 'pak' dragen. Hier is blijkbaar een balans nodig. Ik pas ervoor op iemands pak over te nemen. Het is zijn of haar probleem en dat blijft het ook. Hij of zij moet het zelf oplossen, en ik zal hem trouw terzijde staan. Als hij daar tenminste om vraagt. Ik ben nogal geneigd mijn hulp aan te bieden voor dingen die de ander niet als een probleem ervaart. Ook dat is niet nuttig. Ik ben de gebrokenheid van de wereld in het Oude Noorden nog dieper gaan zien. Die is door mij niet te repareren. Dat zal God doen, aan het einde der tijden. En daarom mogen we lijden en meelijden 'in hoop' (Romeinen 8). Al die momenten dat ik iets van die hoop mocht delen in woord of gebaar waren erg kostbaar.

Lijden van een heel andere orde kwam ik tegen in de kerk waardoor ik werd uitgestuurd, de Baptistengemeente. Deze gemeente van toegewijde christenen in de binnenstad van Rotterdam vocht en vecht al jaren voor haar voortbestaan, zonder precies te weten hoe dat moest. De gemeente werd ondanks enorme inzet steeds kleiner en wist nieuwe mensen niet aan zich te binden. Zij voelde zich eenzaam en niet-gezien door andere kerken. Waar andere Baptistengemeenten in den lande floreerden, leidde zij een kwijnend bestaan. Dit alles had geleid tot een zekere gelatenheid en moedeloosheid. Ik leerde de waarde zien van kleine christelijke gemeenschappen in de stad. De neiging tot vergelijken is diepmenselijk, maar vaak wordt vergeten dat de diep gesecculariseerde context van de Randstad een heel andere is dan die van de Veluwe. Een kleine gemeenschap van gelovigen die zich warmen aan elkaars geloof is van levensbelang voor henzelf en ook voor de stad waarin zij gevestigd is. Mits zij enigszins open is voor de buitenwereld, draagt zij eraan bij dat het christelijk geloof niet wordt vergeten. Mijn moeite om een team te vergaren in het Oude Noorden

¹⁰ Vgl. de waarde: Wij zijn toegewijd aan het volgen van God in de marges en op verlaten plekken, in de verwachting dat we hier God zullen ontdekken, aan het werk onder mensen die machteloos zijn en op plaatsen van zwakheid.

deed me de waarde van een bestaande gemeente nog eens extra beseffen. Het is helemaal niet gemakkelijk om een nieuwe gemeente van trouwe en toegewijde gelovigen te stichten. Ik leerde zuinig te zijn op wat er is.¹¹

Ik opende de deur van de kerk voor een maaltijd met de woongemeenschap. Alles was nog donker, koud en stil. Plotseling voelde ik weer het gevoel van eenzaamheid dat ik zo vaak had ervaren in het Oude Noorden wanneer ik in mijn eentje een zaal klaarzette voor een activiteit waarvan ik niet wist of er wel iemand zou komen. Ik dacht met dankbaarheid aan de kosters van de kerk die dit werk iedere zondag zo trouw verrichtten.

4. Aanbevelingen en vragen

Vanuit de ervaring van de afgelopen zeven jaar doe ik enkele aanbevelingen voor toekomstige missionaire initiatieven. Ook noem ik enkele vragen die ik over heb gehouden.

4.1 Aanbevelingen

Ik doe drie aanbevelingen:

- Werk zo breed mogelijk samen. Mijn 'zwakke' positie als eenzame pionier zonder team maakte dat ik was aangewezen op samenwerking met anderen. Ik zocht het daarbij zowel in de christelijke als in de seculiere wereld: kerken, christelijke welzijnsorganisaties, buurtopbouworganisaties, betrokken buurtbewoners, christenen die in de wijk wonen en ga zo maar door. De basis voor iedere samenwerking was een gemeenschappelijk belang, zoals het groener maken van de wijk, het bestrijden van eenzaamheid of het vergroten van de christelijke aanwezigheid in de wijk. Door de verschillende samenwerkingen kreeg ik een groot netwerk in het Oude Noorden en een zekere *goodwill* bij heel verschillende partijen. Ik kon soms onverwachte allianties smeden. Zwakheid werd een kracht.
- Blijf lang. Het Oude Noorden wordt gekenmerkt door vluchtigheid. De grootte geeft de wijk een zekere anonimiteit. Daarnaast is er een grote doorstroom. Bewoners komen en gaan, bijvoorbeeld doordat ze groter gaan wonen buiten de stad of doordat ze worden uitgekocht in verband met sloop. Het verloop van hulpverleners is ook nog eens enorm. Ze krijgen een ander werkgebied aangewezen of worden weggepromoveerd naar een coördinerende functie. En iedere zoveel jaar wordt de wijkopbouw opnieuw aanbesteed door de gemeente, met weer nieuwe gezichten tot gevolg. Het is buitengewoon waardevol om te midden van zoveel roerigheid een vertrouwd gezicht te zijn. De Unie van Baptisten garandeerde mij dat ik zeven jaar in de wijk kon blijven. Daar ben ik dankbaar voor. Ik ben inmiddels een klein geheugen in de wijk die weet wat er de afgelopen jaren is gebeurd. Ik ken stukjes van de levensgeschiedenis van mensen. Hierdoor ervaar ik gemeenschappelijkheid met wijkbewoners en durven zij me eerder in vertrouwen te nemen.
- Stel eerst een kwartiermaker aan bij missionair verlangen. Laat deze persoon onderzoeken wat een bepaalde wijk nodig heeft, wat er voorradig is aan missionair kapitaal (lokale kerken, in de wijk woonachtige christenen, gebouwen, mogelijkheden tot samenwerking enzovoort), wat een passende vorm van missionaire aanwezigheid en activiteit is (zonder dit dicht te timmeren), welk type pionier hiervoor nodig is en welke randvoorwaarden (bijvoorbeeld teamleden) voor hem nodig zijn om goed te functioneren. Ik had als eerste taak een gemeentestichtingsteam te vormen zonder dat duidelijk was of dit een wenselijke en realistische opgave was. Zoals boven beschreven kostte het zoeken naar teamleden me veel energie. Het duurde enkele jaren voordat ik ontdekte dat ik ook als individuele buurtpastor

¹¹ Vgl. Paas, *Vreemdelingen*, 14.

veel in de wijk kon betekenen en in werking kon zetten. Het voorwerk van een kwartiermaker ter plaatse had mogelijk voor een passender opdracht en betere randvoorwaarden gezorgd.

4.2 Vragen

Vijf vragen houden me bezig. De eerste twee zijn algemeen-missionaire vragen en de laatste drie richten zich specifiek op Urban Expression.

- Wat is de unieke bijdrage van een buurtpastor aan de wijk? Tijdens wijkoverleggen die ik bijwoonde, voelde ik me soms lamgeslagen door de enorme hoeveelheid hulpverlening die onze wijk rijk is. Schulden, opvoedproblemen, te weinig bewegen: overal is wel een loket, een hulpverlener of een activiteit voor. Ik vond het lastig uit te leggen wat mijn concrete bijdrage aan de wijk is. Ik organiseerde (bijna) niks. Mijn bijdrage aan de wijk als buurtpastor zit meer in vriendschap met mensen in de wijk, op gelijkwaardige basis. Ik ben er voor een luisterend oor en een troostend woord. Met elk verhaal en elke vraag kun je bij me terecht en dat geeft me een zekere 'breedte'. Mijn geloof geeft mijn werk ook een unieke kleur. Zij vormt de bron van wat ik doe en zeg. Zonder dit geloof was ik zelfs niet in de wijk geweest.¹² Maar zonder een vaste activiteit hebben de contacten gemakkelijk een los-vast karakter en is mijn bereik beperkt.
- Hoe ga je om met de grote afstand van wijkbewoners tot geloof en kerk? De interesse in het christelijk geloof is klein in het Oude Noorden. Velen weten er weinig van af en talen er ook niet naar.¹³ Anderen hebben al een defensief klaar: religie zorgt alleen maar voor ellende of: alle godsdiensten komen op hetzelfde neer. Ik vind het een zoektocht om hier op een goede manier mee om te gaan. Natuurlijk gaat het niet alleen om gesprekken over God en zie ik Gods aanwezigheid ook in een prachtige buurttuin of een mooie ontmoeting van mens tot mens. Toch had ik graag wat meer honger en dorst naar het evangelie geproefd bij mijn buurtgenoten. Het contrast tussen Jezus' opdracht om alle mensen tot zijn discipelen te maken (en zijn belofte hierbij aanwezig te zijn) en de praktijk van de enkeling die er iets mee wil, is bijna ondragelijk. Het maakt dat ik me soms afvraag of ik iets verkeerd doe. Ik heb dan de vierende gemeenschap van gelovigen nodig om dan staande te blijven.

Ik was bij een buurman op de thee. Hij is kunstenaar en deed ooit de opleiding tot priester. Ik vroeg hem om deel te nemen aan een gespreksgroepje over geloof. Hij schudde zijn hoofd: 'Het christendom heeft mij niets te bieden.'

- Welke randvoorwaarden zijn nodig voor een Urban Expression-project? Ik werd gesteund door een zogenaamde 'support-groep', bestaande uit leden van verschillende Baptistengemeenten in de regio. Het was fijn om tijdens deze ontmoetingen mijn verhaal te kunnen doen en zo nu en dan feedback te ontvangen. Hierdoor voelde ik dat ik er niet alleen voor stond. Tegelijk stonden deze mensen op afstand en miste ik maatjes in de wijk. Urban Expression richt zich op achterstandswijken met weinig christelijke aanwezigheid. De pioniers zijn meestal vrijwilligers en worden gekenmerkt door een grote toewijding. Wat hebben zij nodig om hun werk in deze veeleisende context op een goede en gezonde manier te kunnen doen? Hoe groot zou een startteam moeten zijn? Is een eigen pand in de wijk behulpzaam als een neutrale en zichtbare plek? Hoe kan een lokale, stabiele kerk ondersteunen? Het antwoord op deze vragen verschilt per context. Een teamlid van Bless drukte het echter

¹² Oeds Blok wees me hierop.

¹³ Stefan Paas (*Vreemdelingen*, 11) spreekt over 'apatheïsme'.

treffend uit: 'Urban Expression-teams kiezen ervoor om het moeilijk voor zichzelf te maken. Daar moet wel iets tegenover staan.'

- Is een betaalde pionier verenigbaar met het missionaire model van Urban Expression? Gedurende mijn jaren vond ik gelukkig christenen in de wijk om mee samen te werken. Ons team bleef echter altijd 'scheefhangen'. Ik was voor één à twee dagen vrijgesteld om aanwezig te zijn in de wijk, terwijl de anderen hun activiteiten in hun vrije tijd deden. Ik ontmoette mensen en maakte dingen mee en voelde de behoefte om die te delen met mijn teamleden. Zij luisterden graag en leefden trouw mee, maar dit éénrichtingsverkeer voelde voor mij niet goed. Het stond gelijkwaardigheid en gedeeld eigenaarschap in de weg. Urban Expression gelooft in teamwerk.¹⁴ Betaalde pioniers zijn eerder uitzondering dan regel bij Urban Expression en dat is misschien maar goed ook.
- Hoe voorkom je dat je vanuit 'macht' gaat werken? Urban Expression is een vreemde eend in gemeentestichtingsland: ze kiest voor achterstandswijken, vrijwilligers, teamwerk, weinig middelen, grote toewijding, aansluiten bij wat er al is, gelijkwaardigheid, vriendschap met wijkbewoners, geen vastgestelde doelen en aandacht voor wat God aan het doen is in de wijk. Mike Pears, betrokken bij Urban Expression Engeland, drukte het tijdens een weekend van Urban Expression treffend uit: *Just hang out with people and see what happens*. Het werken vanuit zo'n radicaal zwakke positie heeft goede christelijke papieren. Tegelijk vraagt het van de pioniers dat ze niet boven hun macht gaan werken. Ik vond dit niet eenvoudig. De drang om dingen te bereiken zit diep. Ik wilde graag 'sterke' verhalen kunnen vertellen in de kerk. Ik wilde graag aan mede-pioniers laten zien dat mijn werk ertoe doet. Ik wilde dingen organiseren om nieuwe mensen te leren kennen. Hierdoor dreigde ik mijzelf soms voorbij te lopen. Heilzaam waren voor de middagen en weekenden met andere pioniers en teams van Urban Expression. Daar vertelden we elkaar onze verhalen en werden we enthousiast over hoe God aan het werk is in het klein. Ook de coaching van Oeds Blok hielp me om mijn grenzen in acht te nemen. De weg van Urban Expression is uniek en waardevol, maar ook kwetsbaar. De keuze om zwak te zijn vraagt om vertrouwen op God en dagelijkse bekering van bouwen op eigen kracht.

5. Tot slot

Minke en ik blijven voorlopig in het Oude Noorden wonen. Mijn betrokkenheid in de wijk wordt nu meer mogen dan moeten. Ik laat de dingen en mensen nu meer op me af komen en zoek het vooral in de kringen waar ik me toch al in beweeg, zoals de basisschool en de straat. Ik merk nu al dat dit een ontspanning geeft. Op een bepaalde manier maakt het het bezig-zijn in de wijk nog leuker: ik heb geen andere drijfveer meer dan dat ik iets leuk of belangrijk vindt om te doen. Ik word er niet meer voor betaald. Het maakt relaties voor mijn gevoel eerlijker. Aan de andere kant legden de zeven jaar betaald bezig-zijn de basis waar ik en anderen nu op kunnen doorbouwen. En die basis legde ik weer ik op de basis die anderen voor mij hadden gelegd. Gods werk omspant de eeuwen en gaat door op verschillende manieren met verschillende mensen.¹⁵ Het is een prachtig avontuur om daarbij betrokken te zijn.

¹⁴ Vgl. de waarde van Urban Expression: Wij zien het vitale belang van teamwerk, netwerken en rekenschap afleggen aan elkaar...

¹⁵ Vgl. de waarde van Urban Expression: Wij respecteren anderen die naast ons werken in de (binnen)stad en zijn dankbaar voor de fundamenten gelegd door velen in de generaties voor ons.